

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt IV. (a) Gregorius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

CAPVT IV.

(a) Gregorius.

Siquis ex clericis comam relaxaverit, anathema fit.

NOTÆ.

(2) Gregorius. Nonus legitur in sexta collectione, in prima autem legitur tantum Gregorius; sed legendum est Gregorius II. in Synodo Romana 1. ut habetur in cap. si quis ex clericis, dist. 23. Ipse enim Gregorius Nonus Aprilis, anno Domini 721. Concilium Romæ celebravit contra illicita connubia, in quo 17. canones edici fuerunt; & in canone ultimo ita legitur: Si quis ex clericis comam relaxaverit, anathema fit; & responderunt omnes tertio, anathema fit: ut habetur in ipsis tomis Conciliorum, tom. 17. Regia editionis, fol. 379. & Baronio anno 721. & ex Gregorii decretis citantur hæc verba in Concilio Moguntin, sub Rabano, tempore Leonis IV. ibi: In decretis Gregorii Papa scriptum est, si quis ex clericis laxaverit comam, anathema fit, unde sanctimus, ut huiusmodi cogantur ad pristinum statum reverti.

COMMENTARIUM.

EX hoc Synodi Romanæ canone sequens commuiter deditur disputanda assertio: Clericis comam nutrire non debent. Probant textus in cap. prohibete, cum sequent. 23. dist. Martinus Bechar. sua collectionis cap. 41. ibi: Non oportet clericis comam nutrire, & ministrare, cap. precipimus 21. q. 4. cap. Joannes, de clericis conjugatis, cap. unice. eod. tit. in 6. Clement. 2. hoc tit. Concilium Agathense sub Cælestino I. can. 20. Tolet. 4. can. 40. Mogunt. 2. can. 15. Aquisgran. 1. can. 1. Triburiense sub Arnulpho, can. 20. Stephanus II. Pontifex in respons. can. 18. ibi: Ut nullus clericus, aut monachus comam laxare presumat, aut anathema sit. Synodus Lingonienis, cujus canones collegit Ludovicus Cardinalis de Vatro anno 1404. ibi: Comam non nutriant clerici, seu crinibus magnos, aliqui possunt tondere per Archidiaconos. Concilium Toletan. 4. can. 41. Omnes Clerici, vel Lectores, sicut Levites, & Sacerdotes, de tonsura suspendi toto capite, inferius solum circuli coronam relinquunt, non sicut hucusque in Gallia partibus sacere Lectores videntur, qui prolixius, ut laici, comis, in solo capitis apice modicum circum tondent. Concilium Salisburgense sub Gregorio X. anno 1274. Edicto perpetuo prohibemus, ne clericis comam nutriant, maxime sacerdotes, qui taliter tondeantur, ut pateant eis aures, ceteri inferioris ordinis clerici in tonsura non multum discrepent ab eisdem. Barchinonense can. 6. Ut nullus clericus comam nutriat, aut barbam radat. Synodus Hibernica sub Leone Magno anno 456. ibi: Quicumque clericus ab hostiario neque ad sacerdotem sine tunica visus fuerit, & si non more Romano capilli eius tonsi D. D. Gonzalez in Decretal. Tom. III, Pars I.

sunt, ab Ecclesia separetur. Zacharias Pontifex in Concilio Romano, can. 8. Ut si ullus clericus, aut monachus comam laxare presumpserit, anathema sit. Concilium Oxoniense can. 23. tempore Honorii III. Et nec ipsi, nec alii clerici comam nutriant, sed honestè tonsi, & coronati incedant, nisi forte exegerit iusta causa habitum transformare. Salceburgense tempore Gregorii X. can. 11. Ravennat. tempore Honorii IV. Concilium Toletanum celebratum anno 1324. ibi: Quilibet etiam clericus barbam faciat sibi radi, quolibet saltem mense, nec crines deferat notabiliter infra aures. In legibus presbyterorum Nortumbrenium, quas collector Conciliorum majoris Britannia sub anno 988. reposuit, num. 34. ita legitur: Si presbyter barbam, vel comam radere neglexerit, compensato. Tridentinum sess. 23. de reformat. cap. 6. Sixtus V. constit. 92. Illustrant ultra congestos in præsentia à Barbosa & Garanna, idem Barbosa de iure Eccles. lib. 1. cap. 40. num. 13. & de potestate Episcopi alleg. 9. num. 10. Cujacius, Boëtius Epon. & Fabrotus ad hunc textum, Scortia in select. epist. 149. theorem. 381. Vivat. de veteri monach. lib. 2. cap. 10. Volduc. de Ecclesia post legem cap. 12. Spondanus in epist. Baroniano anno 57. n. 20. & anno 58. num. 50. & 51. & anno 398. num. 13. Severinus Binius tom. 1. Concil. in notis ad Anicetum, P. Cresolius lib. 4. mystag. cap. 12. Cochiet in fac. hist. cent. 1. cap. 29. & cent. 2. cap. 82. Cabretos de meiu lib. 2. cap. 48. numero 128. I. Garcia in summa tract. 1. difficult. 2. Machado tom. 2. lib. 4. summa, p. 1. tract. 13. docum. 10. Marchinus de ordine, tract. 1. p. 1. cap. 5. Serlogus in Cantica tom. 3. cap. 5. vers. 2. vestig. 32. fol. 288. Zerda in Judith tom. 1. fol. 234. Saulay in panopl. cleric. p. 2. lib. 1. cap. 4. Hallierius in appendic. ad tract. de sacris elect. Villatroel, p. 1. de regim. Eccles. q. 10. arr. 6. fusè Theophilus tom. 13. in tract. Lam. brevit. cap. 9. innumeri apud Solorzanum tom. 2. de iure Ind. lib. 1. cap. 24. num. 32. Franciscus Florens in præsentia.

Hæc tamen assertio difficilis redditur sequenti juris consideratione; nam quælibet Traditur Domini nostri actio debet esse vitæ nostræ instructio. Clement. 1. de Magistris: sed Dominus noster Jesus Christus cæleriæ detulit, ut constat ex Lentulo Judaici populi Præsule apud Malonum in notis ad caput 3. Palesti Archiepiscopi, ubi Dominum nostrum ita depinxit: Capillos habens colore nunciæ avellana præmatura, & planos ferè neque ad aures; ab auribus verò concinnos, crispos, aliquantulum ceruleos, & fulgentiores, ob oculos ventilantes; discrimen habens in medium capitis, extra morem Nazaraorum; frontem planam, & serenissimam, cum facie sine ruga. Refert P. Zerda in advers. cap. 100. num. 7. & Nicephorus Calixtus lib. 1.

lib. 1. cap. 40. ait: *Capitis capillos tulit prolixiores, novacula enim in caput ejus non ascendit.* Et de D. Jacobo legitur apud Pierium in *tract. de barb. Sacerdotum*, inter reliquis bene instituti illius animi dotes, id summam omnium confessione, quod nullo unquam tempore tonsorem admiserit: Ergo non recte Gregorius in praesenti prohibet clericis comam nutrire, contra factum Domini, & Sanctorum ejus. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, quia juri divino contrarium est, comam dimittere, & caput attondere. *Levit. cap. 19. vers. 27. ibi: Non attondebis in rotundum comam, nec radetis barbam.* Et cap. 21. v. 5. *Nec radent caput, nec barbam.* Numer. cap. 6. vers. 5. Et recte; nam comam nutrire, auctoritatis & gloriæ est. D. Ambrosius lib. 6. *Hexamer.* ubi ait: Comam esse reverendam in femibus, venerabilem in Sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris: *Tolle arboris comam, arbor ingrata est: tolle homini capillum, terra pulchritudo successit.* D. Hieronymus in *Ezechielem cap. 5.* In *caesarie pulchritudinis*, & *virilitatis indicium est; quæ si radatur, scæda nuditas apparet.* Apuleius lib. 2. *Asini aurei*, ibi: *Si cuiuslibet eximia pulchritudinis caput capillo spolaveris, & faciem nativa specie nudaveris, licet illa caelo delecta, mari edita, sicutibus educata, licet inquam Venus ipsa fuerit, placere non potest, nec Vulcano suo.* Ovidius:

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus:

Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Sineius in *encomio de calotte*; Statius lib. 1. *Aquil.*

--- Niveo natat ignis in ore

Purpureo flavoque nitet coma gratior auro,

Virgilius:

Aurea fulgebat rosis aurora capillis.

Et ita comam plures perpolitæ nationes ulas fuisse constat. De Lacedæmoniis testatur Plutarchus in *Lysandr.* De Lusit. Alex. ab Alex. lib. 5. *genial. cap. 14.* De omnibus Hispanis in communi Cælius Rhodigin. lib. 18. *antiq. lectio. cap. 21.* De aliis idem probant Mendoza in 1. *Regum*, 7. 1. *num. 11.* Hottom & Junius in *tract. de barba & coma.* Bileciola lib. 7. *hor. succes. cap. 5.* Minus igitur recte Gregorius in praesenti comam nutrire clericis prohibet. Augetur secundò ex eo; nam comam radere, captivitatis servilis, ac ignominia signum fuisse invenio apud Ezechielem cap. 29. ibi: *Nabuchodonozor servire fecit servitute magna: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est.* Et lib. 2. *Reg. cap. 10. v. 4.* *Tulit itaque Amon servos David, rasiq; dimidiam partem barba eorum, & dimisit eos.* Et lib. 1. *Paralip. cap. 20.* Deuter. cap. 32. Unde Aristoteles dixit, comam esse libertatis argumentum. Et apud Aristophanem legitur: *Servus cum sis, comam nutris; & apud Martialem, qui ut quendam nuncuparet filium servi, dixit lib. 6. epigram. 64.*

--- Sed patris ad speculum tonfi.

Quin & criminum reos, & ad metallum damnatos, tonderi ex Ulpiano colligitur in l. *vestem. 39. ff. de injuriis*, & ex novella 62. *Iustin. 59.* Leonis, & apud Isaiam ita comminatur Dominus c. 3. v. 17. *Decalvabit Dominus verticem siliarum Sion.* Et cap. 48. *Omne caput calvitium erit.* Ezechiel

cap. 7. Amos cap. 8. Illustrat latè Hurtado de martyrio per pest. digres. 5. membr. 3. & in legibus Wisigoth. lib. 1. tit. 4. ita cavetur: *Ad altorum terrorem contentis flagellis, & turpiter decalvati perenni infamia subjacent.* Et lib. 1. tit. 7. l. 7. tit. 2. cap. 335. & lib. 1. legum Longob. tit. 17. Tacitus de moribus German. *Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum poena presens, & maris permittit; ac scissis criminibus nudatam coram propinquis expellit domo maris.* Turonensis lib. 5. *hist. cap. 39.* Et graviter verberata, incidi comam eius capuis jubet. *Juvéhalis satyra 5.*

--- Pulsandum verticem

Præbet quandoque caput, nec dura timebit

Flagra pari.

Idem refert Adamus lib. 5. *hist. Bremensis*, cap. 1. Unde omnis abrafio ignominiosa. Tertullianus de pallio cap. 4. Cicero pro Roscio, ibi: *Ne ipsum caput & supercilia penitus abrassa, olere malitiam, clamitare caliditatem videntur?* Et inferius: *Qui idcirco capite & supercilio semper est rasis, ne ultimum pilum boni viri habere discatur.* Quare apud Jeremiam cap. 9. vers. 25. Dominus comminatur, se visitaturum super omnes, qui attonsi sunt in comam, habitantes in desertis; & Baruch cap. 15. ubi Jeremias in epistola quam dirigit ad Judæos abductos exules in Babyloniâ proponit iis pudendos Idolorum face dotes habentes tunicas cistias, & capita, & barbam rasam. Accedit, nam comam dimittere, & radere, in luctu & magno mœrore habetur apud antiquos; qui in luctuosis, & acerbis casibus, atque in funeribus charorum, ut mœstiam demonstrarent, comam cum barda detondebant. Seneca de consolat. cap. 36. Herodotus in *Euterp.*

Aspice dimissos lugentis de more capillos.

Hieremias cap. 7. ibi: *Tonde capillum tuum, & projice, & jume directum plantatum.* Unde Job audita filiorum clade totondit capillos, cap. 1. Sed & Michæas cap. 1. ait: *Decalvare, & detondere super filios delinquentiarum tuarum: dilata calvitium tuum, sicut aquila, quoniam captivus ducti sunt ex te.* Suetonius in *Caligula*, de morte Germanici cap. 4. ait: *Regulos quosdam barbam possuisse, & uxorum capita rasisse ad indicium maximi luctus.* Innumera congesserunt Cochier in *face hist. cap. 29.* Fornerius lib. 4. *ver. quotid. cap. 5.* Serlogus tom. 3. in *Cantica, vestig. 32. cap. 5. vers. 2. fol. 286.* Pineda & Sanchez in cap. 1. *Job, vers. 20.* Marcel. Donatus ad Suetonium, in *Cæsare cap. 67.* Cabreiros de metu lib. 2. cap. 48. Properus Stellatus de coronis cap. 8. Hurtado de vero martyrio, ubi proximè, Beyerlingk tom. 1. in theat. verbo *Abrafio*: & tom. 2. verbo *capilli*, & tom. 6. verbo *Pilus*. Philippus Camerarius com. 1. *horar. succes. cap. 36. & cent. 2. cap. 40.* Novatinus lib. 26. Schedas, cap. 29. immò ipsi morituri comam sicut alia ornamenta deponebant. Statius *ex-trem. 7.*

Adeo jam rapida cursum stygis, utraque dicitis

Fluminatæ geminus, quæ mali custodis hians:

Accipe commissum capiti decus, accipe lacros

Quos Erebo deserrenes.

Virgilius lib. 4. *Aeneid.*

Nondum illi flavum Proserpina vertice crimem

Abstin-

Absulerat; stygioque caput damnauerat Orco.
Et infra.

*Sic ait, & dextra crinem secat omnis, & una
Dilatatus calor, atque inuentos vita recepit.*

Igitur si comam dimittere, luctum, atque mœrorem significat, ac maioris mali principium, cui clericus, qui honore, vestituque præfulgere debent, eam nutrire non possunt?

Quâ dubitandi ratione ita fulticitâ non obstant, vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, nutrire comam omnibus etiam laicis natura ipsa prædocente turpe esse. D. Paulus I. Corinth. cap. 11. In hoc enim, ut ibi Sanctus Chrysostomus ait, natura humano generi dedit providentiâ, ac subjectionis symbola, ideoque virum iussit rejectâ comâ libero, & aperto capite principatus signum præ se ferre, mulierem verò comam gestare voluit, veluti quoddam submissionis velamen, & servitutis in signum, cap. hec imago 13. 33. 5. Ovidius epist. 4. viros comatos ita detestatur.

Sunt procul à nobis iuvenes ut femina compti.
Quare Virgilius lib. 12. Æneid. Æneam semivirum appellavit.

*Da sternere corpus
Semiviri Phrygius, & cadere in pulvere crinus*

Vibrato valido ferro, myrrhaque madentes.

Hanc in tractandis criminibus mollitiem improbarunt Clemens Alexandrinus lib. 3. pedagog. c. 3. Seneca epist. 115. & 126. Horatius I. Carmin. Od. 15. Terullian. lib. 2. ad uxorem, ibi: *Quid, inquit, criminibus vestris quiescere non licet, modo subtrahit, modo relaxatis, modo suscitatis, modo elapsi?* Seneca de brev. vita cap. 12. sic comatos describit: *Illum tu otiosum vocas, qui Corinthia paucorum furore pretiosa, anxietate subulsi concinnat, & maiorem diem partem eruginosis lamellis consumit; qui in ceromate (nam pro delictum, ne quidem Romani vitium laboramus) spectator puerorum rixantium sedet? Quid? illos otiosos vocas, quibus apud tonsorem multa hora transmittuntur, dum decerpitur si quid proxima nocte subcrevit; dum de singulis capillis in consiliis itur; dum aut discretâ coma refutitur, aut desiciunt hinc, atque hinc in fronte compelluntur? Quis est istorum, qui non malit rempublicam turbare, quam comam suam? Quis non sollicitus sit de capitis sui decore, quam de salute? Quis non compitor esse malit, quam honestus? Hoc tu otiosos vocas, inter peccinem, & speculum occupatos? Nec omittendus est D. Ambrosius in lib. de virgin. lib. 3. ubi ait: *Noli proxima mea cincinnos corporaliū capillorum; non illa ornamenta, sed crimina sunt; lenocinia forma, non præcepta virtutis. Alios cincinnos Nazareus habet, quibus ferrum non ascendit, quos nemo præriat; qui non calamistris compositi, & arte digesti, sed multiplices crispante virtutum nitentium gratiâ resullerunt.* Tandem audiamus Chrysim. ad Pollienum, qui in Arbitri Satyra ita ait: *Quid enim spectant flexa pectine comæ? quod facies medicamine attrita, & oculorum quoque mollis petulantia: quid incessus apud compositus, & ne vestigia quidem pedum extra mensuram aberrantia, nisi quod formam profuturas, ac vendas? Vides me? nec anguria noxi, nec mathematicorum caelum curare soleo; ex vultibus tamen hominum mores colligo.* Quare diligenter Patres Concil. Illiber. can. 67. prohibuerunt ne quæ fidelis, vel cathecumena, aut comatos, aut viros cinerarios habeat, D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. II, Pars I.*

ubi notavi. Plura congeserunt in comæ virilis detestationem Roa lib. 3. singular. cap. 15. Caranza en el abuso de los trages, D. Gutierrez Marques de Careaga in opuscul. contra las que-delas. Rectè ergo cum comam nutrire à Sanctis Patribus, etiam in laicis, ut turpe exofum sit, quanto magis in clericis, qui non vagis oculis, aut petulanti gestu, sed pudorem, & verecundiam mentis simplici habitu, incessuque ostendere debent, ut agebat D. Ilidorus lib. 2. de offic. cap. 2. Talis abusus condemnatur, & comam nutriente excommunicationis mucrone feriuntur; nam quo plus honoris, & venerationis clericis debetur, eò gravius plectendi sunt illi, qui, ut ait Salvianus lib. 4. de gubern. Dei, per flagitia ac turpitudines suas nomen religionis infamant.

Deinde sciendum est, jam primis Ecclesiæ sæculis ejus ministros in album sacræ militiæ relatores comam deposuisse, & clericalem dignitatem per comæ tonsuram suscepisse: unde Arator epist. ad Parthenium, ait:

Namque ego Romanâ caulis permixtus amœ-

nus

Ecclesiæ, tonso vertice factus ovis.

Et in vita sancti Germani Episcopi Autisiodorensis, auctore Constantio presbytero, legitur: *Invocato nomine Domini casarium ejus caput detrahens, habitu religionis, rejectis secularibus ornamentis, cum promotionis honore induit.* Gregorius Turon. lib. 3. hist. cap. 18. ibi: *Sibi manu propria capillos incidens, clericus factus est.* Et de vitis Patrum cap. 6. *Simpliciter Abbatem exorans, ut sibi comam capitis tondere dignaretur.* Et B. Gregorius lib. 7. epist. 112. ubi de his conqueritur, qui ex laicali statu ad clericatum repente convolarunt: *Tonsura accepta, seu potius arrepta, ait, hac quoque ad nos pervenisse non dissimili dignum contestatione complectimur, quod quidam desiderio honoris inflati tonsurantur, & sicut repente ex laicis sacerdotibus.* Inde etiam in formulis Marculfi lib. 1. n. 19. dum refertur præceptum Regis de clericatu, quo scilicet Rex licentiam nomini dandi clericali militia concessit, præfixa comæ, & efformate tonsuræ mentio fit illis verbis: *Ille ad nostram veniens presentiam petiit Serenitati nostræ, ut ei licentiam tribuere deberemus, qualiter comam capitis sui ad usus clericatus deponere deberet; quod nos propter nomen Domini gratante animo præstitisse cognoscit. Præcipientes ergo jubemus, ut si memoratus ille de capite suo bene ingenuus esse videtur, & in puleitico (polyptico, id est, publicis rationibus, legit Pitheus ad titul. 26. legis Salic. & nos in cap. unico de oblig. ad ratior.) publico censuris non est, licentiam habeat comam capitis sui tonsurare, & ad superscriptam basilicam, vel monasterium deservire, vel pro nobis Domini misericordiam attentius exorare.* Norgerus Episcopus Leodiensis in vita S. Landoaldi ait: *Ab oratione surrexit, capitis comam sibi abscidendi fecit, clericatus adeptus honorem, omnem in clero gratiam, &c.* Et in sexta Synodo can. 33. expressè prohibetur quocumque sacerdotali ordine, vel ministerio fungi, nisi illi qui tonsuram sacerdotalem habuerit, & benedictionem à suo proprio pastore canonicè suscepit: Unde ex Apostolica traditione semper in Ecclesiâ observatum fuit, ut clerici tonsuram deferrent, juxta declarationem Aniceti in cap. prohibete 23. dist. ibi: *Uclerici iuxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in*

Handwritten notes in the right margin, including the word "ECCLESIA" and other illegible characters.

modum sphaera radant. Et in libro Pontificali, num. 12. de Aniceto Pontifice ita legitur: *Hic consuevit, ut Clerici comam non nuriret secundum Apostoli preceptum, cap. duo sunt 7. 12. 9. 1. Quare coronati pro clericis ponuntur in l. 38. C. Theodos. de Episcopis & clericis*, ubi illustravit Gothofredus. Rem scribit miram Gregorius Turon. in vitis SS. Patrum. cap. 17. *S. Nicipius Episcopus ab ipso ortus sui tempore designatus est clericus; nam cum partu fuisset effusus, omne caput eius, ut est consuetudo nascentium infantium, a capillis quidem nudum cernebatur, in circuitu vero modicorum capillorum ordo apparuit, ut putaret ab iisdem coronam clerici fuisse signatam. Defendunt contra Novatores, praecipue Calvinum & ejus affectas Saufay in panopl. cleric. lib. 1. per totum. Hallier de sacris elect. in appendice de tonsura, Carrier tom. 2. Digesti fidei, fol. 215. Mendoza q. 5. exponit fuisse Properus Stellarus lib. 3. de coronis & tonsuris, Baronius anno 58. num. 7. & 121. & anno 34. n. 293. Cresolius lib. 4. mystag. c. 12. sect. 3. Sixtus Senensis lib. 5. Bibl. annot. 2. 4. 4. Bellarminus lib. 2. de monachis, cap. 40. Jodocus Coccius tom. 2. thesauri, lib. 4. art. 8. Corjanus in breviario, anno 167. Yepes in chron. D. Benedicti, anno 523. cap. 4. Mathias Bredembachius lib. 4. Antiperapstus, cap. 23. Turrianus lib. 5. pro epist. Pontif. cap. 19. Christ. Lupus in can. 14. Synod. 7.*

6. Rationes vero, & significationes, tum morales, tum mysticas hujus tonsurae assignarunt Sancti Patres. D. Isidorus lib. 2. de eccles. offic. cap. 14. *ad ritum Nazaraeorum fluxisse credit; erant enim Nazaraei inter Judaeos sanctitate vitae celebres, & austerioris instituti, seu propositi viri, ad tempus, vel in perpetuum consecrati; cujus consecrationis ritus refertur cap. 6. v. 18. Numer. his verbis: Cuius dies, quos ex voto decreverat, complebuntur, adducet enim ad ostium tabernaculi foederis, & offeret oblationem ejus Domino, &c. tunc raderetur Nazaraeus ad ostium tabernaculi foederis caesarie consecrationis suae; tolletque capillos ejus, ponetque super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum, &c. Quamvis autem toto tempore Nazaraeatus, seu voti sui, caput Nazaraeus non attonderet, nec raderet, dicente Scriptura: *Omni tempore separacionis suae novacula non transibit per caput ejus, usque ad completum diem, quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente caesariae capitis ejus: Attamen eo die, quo consecrari & perfici censebatur, caput solenniter attondebat, Judic. cap. 13. refert Josephus lib. 2. de bello Judaico, cap. 15. quam rationem amplexi fuerunt PP. Concilii Aquisgran. can. 1. Aliam adducunt Germanus Patriarcha Constantinop. in theoria rerum ecclesiast. Beda lib. 5. histor. cap. 22. P. Blefensis in cap. 1. Job, videlicet, in memoriam spinarum coronae Domini clericos capillos in formam coronae attonfos gestare; quam illustrant Saufay. p. 1. Panopl. cleric. lib. 3. Bulengerus lib. 1. opuscul. cap. 8. Cerda in advers. cap. 137. num. 5. Alii putant, hoc ritu moneri clericos, ut tanquam spirituales Reges coronam gestare meminerint; ita D. Isidorus dicto lib. 2. cap. 4. Rabanus Maurus lib. 2. de instit. cleric. cap. 1. Hugo à Sancto Victore lib. 2. de sacris, 3. p. cap. 1. Alii tandem in memoriam tonsurae Sancti Petri eundem ritum usitari credunt. Beda lib. 5. hist. cap. 22. ibi: *In Ecclesia, vel in universo hominum genere reperimus tonsuras; nullam magis sequendam, amplectendamque iure dixerim eam, quam in capite suo gestabat ille, cui se consueti Dominus***

ait: *Tu es Petrus &c. Et paulo post: Nec ob id tantum in coronam attondemur, quia attonsus est Petrus, sed quia Petrus in memoriam Dominicae passionis ita attonsus est. Germanus Patriarcha ubi supra, ibi: Duplex corona circumposita capiti sacerdotis, ex capillorum significatione imaginem refert venerandae capitis Apostoli Petri, qui cum missus esset ad praedicationem Domini, & Magistris ei tonsa est ab eis, qui ejus sermonem non credebant, ut illuderetur ab ipsis; eique Magister Christus benedixit, & in famiam in honorem, illustrationem in gloriam convertit, & posuit super capite ejus coronam, non ex lapidibus pretiosis, sed lapidem ex petra fidei ejus, fulgescens super aurum, topazion, & lapides pretiosos. Nec desunt mysticae rationes; duas refert Saufay d. lib. 3. prope finem. Etenus lib. 5. disquisit. monast. tract. 9. disquisit. 4. & 5. quas late illustrat Hurrado de vero martyrio, ubi supra, fol. 387. quibus non improprè addi potest alia ex veteri more adoptandi petita. Inter priores enim adoptionis ritus refertur per capillorum attonsiorem adoptionem perfici. Paulus Diaconus lib. 6. de gestis Longob. cap. 53. *Circa haec tempora Carolus Princeps Francorum Pipinum suum filium ad Lutprandum direxit, ut ejus iuxta morem capillum susciperet: qui ejus caesariam incidens, ei pater effectus est. Idem refert Aimonius de gestis Francorum lib. 4. cap. 57. Pepigerat autem fœdus presatus Princeps cum Lutprando Longobardorum Rege, eique filium suum Pipinum misit, ut more Christianorum fidelium ejus capillum primus attonderet. Atque ita Benedictum secundum Constantini IV. filios in suos recepit, & veluti adoptasse videtur, cum mallones capillorum ab eis suscepit. Refert Anastasius Biblioth. in Benedictum II. observant Merillus lib. 3. obs. cap. final. Sahabeda in chron. Goth. cap. 9. Serlogus tom. 3. in Cantica, fol. 286. Unde tonsura clericalis adoptionem in Christi familiam significat, ut per tonsuram in familiam Dei transeamus, & ad ejus hereditatem vocemur, tanquam speciales filii, juxta Isidorum in cap. Cleros, 21. dist. relatum.**

7. Nec obstat dubitandi ratio supra expensa, pro cuius solutione sciendum est, Hebraeos longam comam aluisse, ut late probant Pineda lib. 2. in Job, vers. 20. num. 11. Serlogus dicto tom. 3. fol. 287. Cochier in sacre histor. cont. 2. cap. 82. Unde Christus Dominus prolixiori utebatur comâ, ut quemadmodum in aliis rebus, in crisis quoque dispositione à communi provincia usu non discederet; quia tunc expediebat ab usu ordinario hominum Redemptorem nostrum non abhorere, ut observant Cresolius lib. 4. mystag. cap. 12. sect. 2. Serlogus tom. 3. in Cantica, cap. 5. vers. 32. fol. 299, quod & ex eadem ratione discipulum ejus B. Jacobum fecisse, facile credi potest. Nec obstant auctoritates sacrae paginae. Non prima deducta ex cap. 19. Levitici, in illis verbis: *Nec in rotundum attondebitis comam. Quem locum ita vertit Symmachus: Non circumtondebitis in circuitu aspectum capitis vestri. Vatablus ita legit: Non attondebitis in rotundum comam vestram, Aegyptiorum sacerdotum more. Vixerant enim Israelitae haecenus inter Aegyptios, quorum morem hac in re imitarentur Levitae, hoc decreto voluit Deus praepedire. Praecidere ergo voluit Dominus in Judaeis talem ritum. Sunt alii qui respondent, hoc praecceptum fuisse caeremoniale, ut fuit circumcissio, & id genus*

gentis alia; quæ post legem gratiæ mortua sunt, ut probavi in cap. *translatio, de constir.* Alii dicunt Dominum non tam morem attondendi caput in rotundum prohibuisse, quam pravam intentionem vetuisse; siquidem non absolute, ne hoc facerent, sed solum propter malum finem prohibuit, scilicet cultum dæmonis, propter quem ethnici id usurpabant, ut statim dicemus. Sed his omiſſis, genuinam interpretationem hujus loci planam, & expeditam viam sternit Helychius Episcopus Hierosolymitanus in comment. super *Leuitic. Tondere*, inquit, *comam in rotundum, non est comam abſcindere, sed ornare.* Unde in editione LXX. Interpretum legitur: *Non facietis sicut ex coma vestra; id est, ornatum cincinnum.* Suidas enim sicut interpretatur, id est, capillum plicatum: Latini vocant capillitium calamistratum, sive calamistris in cincinnos reflexum. Quo in sensu ea voce utuntur D. Paulus 1. ad *Timotheum 2. vers. 9.* D. Petrus 1. *epist. 3. vers. 3.* Sua igitur versione Septuaginta innunt, prædicto capite 19. *Leuiticâ* Domino cincinnos tantum prohiberi. Ad stipulatur Codex Hebraeus, quem periti hujus linguæ allerunt, ad verbum expressè sic habere: *Non circinabit, non facietis rotundum, vel, non circinabit extremam capitis vestri.* Ratio hujus prohibitionis est, quia cincinnati, & calamistrati capilli signum sunt mollis, & effeminati animi, ut supra probavi. Nec obstat ejusdem libri caput 21. in illis verbis: *Non radent caput, neque barbam;* nam facilè textus ille exponitur, si non mutilus, sed integer textus profertur; ita enim habetur: *Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in moribus civium suorum, nisi tanquam in sanguineis, & propinquis, id est super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque, & sorore virgine: sed nec in Principe populi sui contaminabitur. Non radent caput, nec barbam, nec in carnibus suis facient inſorſus;* ut Gentiles videlicet facere solebant: si enim alioquin per se nefas esset capillos vel barbam radere, peccarent Nazarei, qui solemnè ritu à sacerdotibus radebantur, & capillos suos igne sacrificii cremandos ad ostium tabernaculi offererebant, *Numeror. cap. 6.* Peccavit etiam & Ezechiel, qui assumpto gladio, ductoque per caput & barbam, pilos suos rasit. *Ezechiel. cap. 5. vers. 18.* Quin & ipse peccavit vas electionis Paulus, qui caput suum torondit in Cenchris, *Actuum Apost. 18. vers. 18.* & cap. 21. 23. & 24. Non ergo prohibetur in sacro textu absolute raso capillorum, sed ea quæ sit luctus causa. Nec etiam obstat locus Hieremias d. cap. 9. ubi Dominus comminatur se visitaturum super omnes, qui attonsi sunt in comam: nam illis verbis Dominus non increpat comam attondentes, sed perstringit Judæorum luxum, qui Gentilium more comam in gyrum accurabant; non enim tonsuram Dominus damnat, quæ non luxus, sed modestiæ causa geritur. Nec obstat caput ultimum prophetiæ Baruch, ubi Hieremias increpat Judæos habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam: nam sanctus Propheta rasuram damnat, non attonſionem; nec absolute sacerdotes Babylonicos arguit, sed eo quod superstitiosè id faciebant in honorem fallorum numinum, ut constat ex textu serie; aliàs enim Paulum infimularet, qui cum Barnaba tunicam aliquando iusto dolore discidit, & barbam rasit

myſtico ritu, cum delectis à se sociis. *Act. 11.* Locus superioribus haud abſimilis est apud Ezechielem *cap. 44.* ubi Deus legem præscribens sacerdotibus suis diserte ait: *Caput autem suum non radent;* sed si addantur verba, quæ sequuntur immediatè, ex his planâ, & per via resultabit responsio; mox enim sequitur: *Neque comam nutriant, sed tondentes attondent capita sua.* Docuerunt D. Hieronymus in *Ezechielem lib. 13. cap. 42.* ibi: *Perſpicue demonstratur, neque rasis capitibus, sicut sacerdotes, cultoresque Iſidis, aut Serapidis, non esse eos oportere; nec rursus comam dimittere, quod proprie luxuriosum est, sicut cultores Iſidis.* Moses Maimonides p. 3. cap. 37. ibi: *Propterea quod ita seradere, & tondere solebant sacerdotes idololatriæ.* Nec obstat augmentum deductum ex dicto loco D. Ambrosii, ex quo deducebamus, comam etiam in viris decoram esse; licet enim fateamur, capillos in hominum gloriam datos esse, ad eorumque exteriorem ornatum pertinere, & laicos moderatâ, non inordinatâ comâ uti posse, juxta D. Augustinum *serm. 1. Dominica post Pentecost.* ibi: *Habitus impudicus corporis sui in viris superflua, & inordinata capillatura;* & apud varias nationes gloriosum, immò publicum nobilitatis testimonium fuerit comam nutrire, ut probant de Romanis Hurtado de vero *Martyrio scilicet 36. digress. 5.* de Gothis Savarus ad *Sidon. lib. 1. epist. 2.* de Gallis P. Faber *lib. 3. semestr. cap. 20.* de aliis Zerdarom. 2. in *Virgil. lib. 1. Aneid. vers. 103.* & *lib. 7. vers. 659.* Alex. ab Alex. *lib. 5. genial. cap. 18.* Pineda de rebus *Salomonis lib. 6. cap. 4. 5. 3.* Mendoza *quest. 5. expos. num. 3.* Prosperus *Stellatus lib. 5. decoron. cap. 4.* Tamen clerici, qui vanos laicorum contemplant ornatus, hæc sæculi honores affectale videantur, vel in criminibus magnam ducere, quod mundi cultores adorant, comâ etiam à natura sibi datâ in Dei obsequium privari debent, ac Deo altissimo sacrificare; unde apud omnes ferè gentes observatum invenio, ut tonsura capillorum signum sit animi se Deo sacrificare volentis. Suetonius in *Nerone*, ait: *Nero barbam primam posuit conditam in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam Jovi Capitolino consecravit.* Athenienses Flaminibus capillum dicasse refert Plutarchus in vita Theſei; & Romæ fuisse Aram Deæ Capillatæ testatur Plinius *lib. 6. cap. 14.* eosquetanquam gratissimum munus vanis nutinibus crinem amputatum consecrassè, probat Pater Serlogus *dicit. vestig. 32.* Solebant itidem pagani simili proſtus ritu, in sacrificiis summa pecudum capita abradere, ut Virgilius innuit *lib. 2. Aneid.*

*Dant fringes manibus falsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum, paterisque altaria
libant.*

Et Homerus *Iliad. 3.*

*Hic Rex Atreides culturum quem forte ferebat,
Majoris gladii vagine in parte repositæ
Exemit, & pilos media de fronte rotellit.*

Plura congerit Lindembrogus in *notis ad Censor. lib. 1. cap. 7.* Nec obstat quod ultimo loco expendebamus, videlicet comam dimittere proprium esse reorum, & mœrentium: nam usus abscondendi comam non æquè apud omnes nationes invaluit, idemque fuit; immò potius in diversos penitus fines, & ob dissimiles omnino ritus gloriosum hoc aliis, aliis indecorum; jucundum iis, ingratum illis visum fuit: unde comam

B 4 nutrire,

nutrire, & non deponere apud aliquas nationes gloriosum fuit; dimittere autem, & deponere tristissimum; contra verò apud alias gentes deponere, & tondere comam lætitiæ argumentum erat, ut probant Alex. ab Alex. lib. 1. *dier. genial. cap. 16.* & lib. 3. *cap. 27.* Hadrianus Jun. lib. 2. *de coma*, Lælius Bisciola lib. 7. *horar. succes. cap. 5.* Unde votum illud non dimittendi comam, vel barbam, nisi devictis hostibus; refert Paulus Vivamfridus *de gestis Longobard. lib. 3.* ibi; *Milia quoque Saxonum qui bello super fuerant, deoverunt, se neque barbam, nec capillos iacturos.* Notavit Jornandes *in notis ad ipsa.*

8.
Exponitur
Cap. si ve-
rò 4. de sent.
excom.

Ex supra traditis accipit lucem textus in cap. si verò 4. de sent. excom. ubi docetur, manus violentas inferentem in clericum comam nutrienteis, non incidere in excommunicationem latam in can. si quis suadente 17. *quest. 4.* quia comam nutrire alienum est à clericali statu: quare rectè Alexander III. ibi statuit, percutientem hujusmodi clericum, justam ignorantie causam habuisse; ob eamque exculari à prædicta excommunicatione docuerunt Covar. in cap. alma, 1. p. §. 10. num. 15. Azor lib. 5. *insit. cap. 20. in fine,*

Anguianus lib. 4. *de legibus, controu. 4.* Gibalinus *de censur. fol. 235. & 464.*

Deinde ex supra traditis exponendus est textus in can. 21. 6. Synodi, in illis verbis: *Qui Canonicorum quidem criminum rei facti; & propterea perfecta, ac perpetua depositioni subiecti, in laicorum locum detrusi sunt, si quidem ad conversionem sua sponte respicientes peccatum delent, propter quod à gratia exciderunt, & ab eo se penitus alienos efficiunt, clerici habitum tondeantur: sui autem non sua sponte hoc elegerint, comam sicut laici nutriant, ut pote qui mandanam, seu secularem conversationem via celesti præposuerint.* In quibus verbis facile exprimitur, quam alienum sit ab statu clericali comam nutrire; si quidem in illis casibus, in quibus à Patribus Ecclesiæ ob graviora crimina clerici deponuntur, & ad laicalem statum rediguntur, jubetur, ut comam nutriant, quia in illis casibus potius ut laici, quam ut ministri Ecclesiæ incedunt; cum verò delicta ita graviora non sunt; nec depositionis penam merentur; & quia intra gradus Ecclesiasticos remanent; non debent tonsum deferre, ut notavit Ballamon ad 6. Synodum, in eo canone.

CAPVT V.

Ex Concilio (a) Carthaginensi.

Clericus nec comam nutriat, nec barbam,

NOTIÆ.

(a) Carthaginensi. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 4. apud Ivonem p. 6. *Decreti, cap. 265.* Burchardum lib. 3. c. 164. addit cap. 44. sub quo numero reperiuntur verba hujus textus in ipso Concilio, sed non eodem modo: in editione enim Sutilii tom. 1. *Concil. pag. 514.* habetur: *Clericus neque comam nutriat, neque barbam radat, vel tondeat.* In Regia editione Parisiensi ita legitur: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam:* Vaticanus codex, Victorinus ac Gadenus ita ferunt: *Clericus nec comam nutriat, neque barbam radat, ut testatur Saufay in Panoph. cleric. in appendice de barba, cap. 3.* Sayanus ad Sidon. lib. 4. *epist. 24.* verbo *Barba proluxa:* In Concilio Barchinonensi, *can. 1.* ita cavetur: *Ut nullus clericorum comam nutriat, aut barbam radat.* Quæ tamen lectio constantior, congruentiorque sit provincie, ubi, & temporis, in quo celebratum fuit hoc Concilium, infra dicemus.

COMMENTARIUM.

Barba promittendæ, aut rescandæ ratio varia olim fuit, ac nunc est, multiplexque & diversa pro varietate nationum: varios usus referunt Lælius Bisciola lib. 7. *hor. succes. cap. 5.* Alex. ab Alex. lib. 1. *dierum genial. cap. 16.* & lib. 3. *cap. 27.* Cælius Rhodig. lib. 7. *antiquit. lect. c. 13.* Pierius Valer. in *tract. pro barbis sacerdot.* Hothomannus *cod. tract. & lib. 1. obs. cap. 19.* Sayanus ad Sidon. lib. 4. *epist. 13. & 24.* Bolquetus in *not. ad Innoc. lib. 1. epist. 97.* Melana ad D. Hieronymum, verbo *Barba.* Zorda in *advers. cap. 154.* D. Laurent. Ramirez de Prado in *Pentecost.*

cap. 25. Efronus tom. 1. *diq. mens. lib. 5. tract. 9.* *duquis. 3.* Hurtado de vero martyrio *sect. 3. digref. 5. fol. 370.* Saufay in *Panoph. cleric. in appendice de barbis sacerdot.* Theoph. Raynaud. tom. 13. in *tr. laus brev. cap. 8. fol. 497.* & quidem Græcos barbam promissam aluisse, & primò eam tondere solitos, mox rasisse, testis est D. Chysofost. in *oratione priori Tarfica 33.* ibi: *Barbarum primum inventa est consura, & videbatur moderatum esse, ne valde promitteretur; nec nimium, sed leniter corrigeretur natura, videbatur multis frenum, deinde edebant: neque ad genus. Qui tondendi mos tempore Alexandri Magni initium habuit; ut Chrysofostus apud Athenæum lib. 13. cap. 6. refert ibi: Alexandri temporibus tondenda barba consuevit inoleuisse, avoque priore hoc fuisse inusitatum, cum ibidem ille Timotheus proluxa barba rictibus instaret.* Probat perdoctus Ramirez ad cap. 25. Græci ergo comam, & barbam aluerunt; apud quos Philosophi præcipue barbati erant: unde Persius Socratem barbatum Magistrum dixit *satyr. 4. vers. 1.*

Barbatum hoc crede magistrum dicere. Prudentius contra Symmachum lib. 1. *barbatus dixit Sophistas.*

Multiplicis dux demon est, qui parte sinistra Centisidum confundit iter, trahit inde Sophistas Barbatos.

Herodes Atticus apud Gellium lib. 9. *cap. 2.* ait: *Video barbato & pallium, Philosophum non video.* Lactantius de *falsa sapient. cap. 24.* Maximum uaq; argumentum est, Philosophiam neque sapientiam ostendere, neque ipsam esse sapientiam, quod mysteriorum ejus barbatantum celebratur. Unde in hos barbatos facit Poëta Græcus lusit:

Si promissa facit sapientem barba, quid obstat
Barbarus possit quin caper esse, Plato?

Hebræos